

Overzicht problematiek van de visserij op Urk, rol provincie en verkenning mogelijkheden voor aanvullende ondersteuningsacties

1 Actuele situatie visserij

1.1 Zeevisserij

Het LEI telt per 31-12-2004 in totaal 75 onder Urker nummer varende kotters met ca 436 bemanningsleden. Van de onder buitenlandse vlag varende schepen is de schatting dat het gaat om ongeveer 65 schepen met 390 bemanningsleden. Inclusief de onder buitenlandse vlag varende schepen gaat het dan om een zeevisserijvloot van ongeveer 140 kotters met ongeveer 826 bemanningsleden.

De quota worden jaarlijks naar beneden bijgesteld, ook het aantal visserijdagen neemt af. Meerjarige afspraken over de vangstquota (TAC's) zijn er nog steeds niet, zodat de vissers niet goed kunnen plannen, ook al dringt minister Veerman daar steeds op aan. In 2006 mag er opnieuw minder vis gevangen worden, zij het dat de verlagingen beperkt zijn. De brandstofprijzen, die een groot deel van de kosten vormen, zijn enorm gestegen. Sinds een paar jaar is er sprake van een negatieve netto kasstroom in de kottervisserij, die alleen maar groter dreigt te worden.

Er zijn saneringsplannen en -subsidies vanuit LNV. Landelijk worden er nu 28 kotters gesaneerd, waarvan twee garnalenkotters. Verschillende Urkers willen met behulp van deze subsidie overstappen op kleinere schepen. Enkele Urker vissers hebben zich aangemeld voor een gehele sanering. Voor de zeevisserij geldt alleen de mogelijkheid van totale sanering. Er zijn zeven kotters gesaneerd, drie afgewezen en vier hebben een aanvraag ingetrokken. De sociaal/economische gevolgen voor de ex-visserman op Urk zijn groot. Hij zit thuis in een gemeenschap waar de werkloosheidspercentages laag zijn en waar je er op aangekeken wordt dat je werkloos bent. Omdat ze als zelfstandigen geen uitkering kunnen krijgen, zullen ze een beroep moeten doen op de bijstand bij de gemeente Urk. Overigens zullen ze eerst hun bezittingen (spaargeld, boot, caravan) ten gelde moeten maken, voordat ze bijstand kunnen krijgen. Het is de vraag of ze hun huis kunnen blijven betalen met bijstand, of dat ze moeten verhuizen naar een goedkoper huis.

De vissers die er mee stoppen zullen baat hebben bij reïntegratieprojecten, scholing en begeleiding bij het starten van een eigen bedrijf. Op zichzelf past dit laatste bij de doelstelling van diversificatie. Urk is nu teveel afhankelijk van de visserij. Verbreding van de economie is van groot belang. (zie collegeprogramma)

De brandstofprijzen zijn op dit moment het meest zorgelijk. Het ziet er niet naar uit dat ze flink zullen dalen. De quota zijn voor 2006 opnieuw verlaagd. Ook zijn er minder visserijdagen. Omdat er boomkorschepen gesaneerd zijn zou het netto effect van deze vermindering nihil zijn. Een nog groter probleem wat quota betreft zijn de plannen van Europese Commissie over platvisbeheer. Die houden een halvering van de visserij in een jaar of vijf in. Tijdens de Noordzee RAC (Regionale Adviescommissie) begin 2006 bleek de EU met grote snelheid dit slechte plan tot wet te willen verheffen.

Meer kosten en minder inkomsten, het verlies wordt groter. De sector, bij monde van de Visserijcoöperatie Urk, geeft aan dat ze verschillende mogelijkheden zien om energiezuiniger en duurzamer te gaan werken. Voorbeelden zijn:

- Vanuit Scandinavië hier naar toe gekomen is de lijnvisserij (flyshooting). Er zijn zo'n zes schepen die deze methode beproeven. Achter 2 x 4 km kabel hangt een net. Er moet ruimte zijn om de kabels op te haspelen en op te bergen, wil je op deze methode over kunnen stappen. Dit kan 75% brandstof besparen t.o.v. de boomkor. Geen schade aan de bodem, minder tong en schol en meer soorten zoals roede mul en rode poon;
- Pulskor. Door elektrische schokjes komen de vissen omhoog, zodat het net niet over de bodem hoeft te slepen. Brandstofbesparing naar schatting 20%;
- Aerodynamischer maken van schip door visschoen;
- Weerstand netten verkleinen door ander materiaal;
- 5m langere boom zou ook veel besparen (volgens natuurkundige TU).

Deze veranderingen vereisen echter de nodige investeringen, die de sector op dit moment niet kan dragen. Omdat de toegestane vangsthoeveelheden voor platvis zeer waarschijnlijk weer kleiner zullen zijn is het van groot belang om de mogelijkheden te onderzoeken om meer andere vissoorten te gaan vangen.

Ook is het van belang om te bekijken of er in de rest van de keten (afslag, verwerking, vermarkting) besparingen mogelijk zijn.

1.2 IJsselmeervisserij

Er bestaat een kleine IJsselmeervloot die Urk als thuishaven heeft. Het gaat daarbij vermoedelijk om ongeveer 12 kottertjes met in totaal hooguit 24 mensen aan boord. De saneringsregeling van LNV zal voorjaar 2006 voor tweede keer opengesteld worden. In de eerste ronde zijn er landelijk 13 aanvragen voor beëindiging en 13 aanvragen voor vermindering ingediend. Hiermee wordt niet de beoogde reductie van 50% bereikt, reden waarom LNV de regeling opnieuw open zal stellen.

De IJsselmeerafslag op Urk heeft een culturele waarde en is een trekker voor het toerisme. De Urker politiek vindt daarom dat het in stand houden van de afslag wel geld mag kosten. De afslag is nu verliesgevend en zal dat bij afname van de vloot nog meer zijn.

1.3 Afzet, verwerking en handel

De gevolgen van vangstbeperkingen zijn niet alleen voor de primaire sector groot, maar ook voor de rest van de keten. De visindustrie op Urk richt zich voor een groot deel op platvis. Vooral deze soorten mogen steeds minder gevangen worden. Dat betekent dat de aanvoer van grondstoffen vermindert en daarmee de productie terugloopt. In alle fasen van de keten is er minder werk als er minder aangeland wordt. Het heeft al een behoorlijk verlies aan arbeidsplaatsen teweeg gebracht, ongeveer 6% afgelopen periode. Ook dit probleem vraagt aandacht. Het is mogelijk dat de prijsontwikkeling van platvis volledig verstoord wordt als er nog minder van aangevoed wordt (bron: KvK).

2 Subsidiemogelijkheden en andere ondersteuningsvormen Rijksoverheid

- Fonds Economische Structuurversterking (FES), waarin aardgasbaten vloeien. Op dit moment worden besprekingen gevoerd door LNV over het faciliteren van de introductie van de pulskor via het FES.
- Subsidieregeling aquacultuur van LNV, zoals woord al zegt is dit niet voor de visserij bestemd. In de praktijk zijn het vaak veehouders die met aquacultuur starten. Ook kan er belangstelling zijn vanuit de IJsselmeervisserij. De regeling was tot 28 november opengesteld. Niet bekend is of deze regeling in 2006 weer wordt open gesteld.
- SenterNovem is een agentschap van EZ en VROM met als doel het bevorderen van duurzaamheid en innovatie. Zij helpt bedrijven met fiscale, subsidie- en kredietregelingen op de volgende gebieden: technologie, energie, milieu, export en internationale samenwerking. MIA en Vamil zijn voorbeelden van subsidies die verstrekt worden via SenterNovem. Deze subsidies richten zich op milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen voor ondernemers. MIA staat voor milieu-investeringsaftrek. Dit is een fiscale aftrekregeling voor ondernemers die investeren in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen. Vamil staat voor willekeurige afschrijving milieu-investering. De Vamil-regeling biedt ondernemers een liquiditeits- en rentevoordeel. In de lijst 2005 waren echter geen middelen opgenomen, waar de Urker visserij gebruik van zou kunnen maken.
- Saneringsregelingen van LNV, zowel voor IJsselmeer- als zeevisserij. LNV heeft 7 miljoen euro beschikbaar gesteld voor een gedeeltelijke sanering van de visserij op het IJsselmeer. De regeling biedt de mogelijkheid een subsidie te verlenen aan IJsselmeervissers die de visserij op het IJsselmeer definitief beëindigen of die hun vangstcapaciteit willen verminderen. Minister Veerman heeft 38 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de sanering van de zeevissersvloot. Met dit bedrag verwacht minister Veerman een reductie van 20% van de kottervloot te realiseren.
- De minister van LNV is voornemens € 2 miljoen vrij te maken voor flankerend beleid.

3 Provinciaal visserijbeleid

In het collegeprogramma (2003) staat het volgende:

“De visserij en de visverwerking zijn voor Urk buitengewoon belangrijke economische pijlers. Door Europese regelgeving staat de visserij onder druk. Het college blijft pleitbezorger van het niet verder verhogen van de visbeperkende maatregelen. Voor de sociaal economische gevolgen die dit met zich meebrengt zal bij het Rijk en in Brussel aandacht worden gevraagd. Daarnaast zal aan de verbreding van de economie op Urk een verdere invulling gegeven moeten worden.”

3.1 Betrokkenheid van provincie bij visserij

Ambtelijk

Er is naast de inzet van de betrokken vakafdelingen een ambtelijke vertegenwoordiging in de (lobby)werkgroep visserij die enkele keren per jaar bijeenkomt in het Huis der Nederlandse Provinciën in Brussel.

Bestuurlijk

Bestuurlijk is de primaire sector ondergebracht bij gedeputeerde W. de Raad. De gedeputeerde maakt deel uit van het Bestuurlijk Platform Visserij, waar Nederlandse visserijgemeenten en -provincies aan deelnemen. Er is tijdelijk een bestuurlijk overlegorgaan geweest voor flankerend beleid IJsselmeervisserij.

De verwerkende industrie en andere niet primaire sectoren binnen het “vis-complex” vallen onder verantwoordelijkheid van gedeputeerde A. Greiner en wat betreft de Europese subsidies onder gedeputeerde H. Dijkstra.

3.2 Acties provincie afgelopen twee jaar

- lobby en gezamenlijke brieven als gevolg van deelname aan werkgroep (ambtelijk) en bestuurlijk overleg (bestuurlijk), zie hierboven
- dec. 2003 brief aan minister Veerman (LNV) over negatieve gevolgen Urk door voorgestelde quotabeperkingen
- juli 2004 brief aan minister LNV over zorg paalstand n.a.v. motie PS
- sept. 2004 negatief antwoord op verzoek van minister LNV voor flankerend beleid bij sanering IJsselmeervisserij
- okt. 2004 memo aan PO Plattelandsontwikkeling over visserijbeleid
- nov. 2004 brief aan Veerman van LNV over zorg gevolgen daling vangstquota
- jan. 2005 memo aan commissie Werk over reactie visvangstadviezen
- sept. 2005 brief aan minister LNV met uitleg knellende situatie Urker visserij

3.3 provinciale Subsidiemogelijkheden

- FIOV is het Europese visserijprogramma. Het geld wordt via PME ingezet voor versterking van de visserijsector van de visserij (maatregel 2.9). Er zijn drie aanvragen in behandeling. Indien deze gehonoreerd worden is het budget uitgeput. 2.9 valt buiten de de-minimisregeling. Verbreding (maatregel 2.10, EFRO-gelden) is bedoeld om iets anders te gaan doen dan vissen. Er liggen momenteel een aantal voorstellen vanuit Urk om deze gelden te gebruiken. Daarna zal er weinig geld meer beschikbaar zijn.
- In 2007 komt de opvolger van FIOV: het Europees Visserij Fonds (EVF). Dit fonds richt zich naast sanering en aquacultuur ook op duurzame sociaal/economische ontwikkeling (een aanpak vergelijkbaar met Leader wordt voorgesteld). Een mondelinge mededeling van Hönke (desk officer voor Nederland, België en Duitsland bij DG Visserij & Maritieme Zaken van de EC): “Er komt een prioriteit in het nieuwe Visserijprogramma, namelijk de zgn. “visserijregio’s”. Deze status kan door visserijgebonden regio’s of steden zelf worden aangevraagd. Hiervoor moet aan een aantal criteria worden voldaan. Voorbeelden: maximum inwoneraantal, een minimum percentage economische afhankelijkheid van visserij. Een gemeente als Urk, als inland fishery community, zal zeker aan deze criteria voldoen.” Er zal voor Nederland in totaal minder geld beschikbaar komen dan voor de FIOV, omdat er meer EU-leden zijn. De verdeling tussen provincies is nog niet bekend.

- Het Europees Sociaal Fonds (ESF) kan wat betekenen voor de visserij. ESF is mogelijk als het projecten zijn om vissers toe te leiden naar zelfstandigheid (eigen baas). Het Provinciaal Platform Arbeidsmarkt (PPA) heeft hierover al contacten. De Flevolandse ESF-pot is echter zo goed als op.
- De Adviesregeling Bedrijfsleven Flevoland (ABF) helpt Flevolandse ondernemers uit de MKB aan gesubsidieerd advies met betrekking tot innovatie. De visserij valt niet onder de MKB, althans in de EFRO-definitie. Vissers die een ander vak kiezen, kunnen er in de toekomst wellicht gebruik van maken.
- De Technologische en Milieunovatie Regeling (TMI) is niet beschikbaar voor de visserij (zie voorgaande punt).
- Het budget van de InvesteringsPremieRegeling Flevoland 2000 (IPR) was al lange tijd uitgeput voor projecten op Urk. Sinds 7 januari 2005 is er weer ruim 1,2 miljoen Euro beschikbaar voor investeringsprojecten op Urk (buiten de visserijsector in enge zin). GS verleent geen bijdrage ten behoeve van ondernemingen die behoren tot sectoren van de productie, de verwerking en de afzet van visserij- of aquacultuurproducten. Dus IPR is er niet voor de vissers die doorgaan, wel voor degene die overstappen naar een andere bedrijfstak, daar de IPR-regeling EFRO gefinancierd is.
- Er is begin 2006 een EPD-bijdrage toegekend voor het project 'Veiligheidscentrum Urk' aan de Eerste Coöperatieve In- en Verkoopvereniging van Visserijbenodigdheden B.A. (Coöperatie B.A.) te Urk. Het project leidt tot de vestiging van een kenniscentrum op het gebied van veiligheid rond visserijschepen op Urk. Het project draagt met 4,6 fte bij aan tijdelijke werkgelegenheid.
- Er was vanuit de begrotingspost Onderwijs en Arbeidsmarkt (EZ) € 15.000 beschikbaar gesteld voor het project 'Nieuw perspectief voor Urker maatschapsvissers'. Dit was gericht op het vinden van ander werk door/voor gesaneerde vissers. Door onvoldoende deelname is het project niet opgestart.
- IAP-bijdrage voor de Bedrijfskring Noordelijk Flevoland voor het project 'Innovatieknipkaart Noordelijk Flevoland' 2005-2006. Met dit project worden samenwerkingsprojecten tussen bedrijven en kennisinstituten gerealiseerd.
- In de Nota Landbouwwontwikkeling is de visserij niet opgenomen, dientengevolge zijn er vanuit het landbouwbudget geen gelden beschikbaar voor visserij.

3.4 Ideeën en initiatieven

Er leven in en rondom de visserijsector verschillende ideeën en initiatieven om de sector te verduurzamen, verbeteren, verbreden of verrijken.

- Verduurzamingsmogelijkheden primaire visserij, genoemd in paragraaf 1.1;
- Urk zou graag naast de MBO-opleiding een HBO-opleiding visserij en management opstarten. Op dit moment is er wel op de CAH in Dronten de mogelijkheid om visserijmodules te volgen;
- Al vele jaren wordt er gesproken over het oprichten van een Kenniscentrum. De Bedrijvenkring Urk wil dat nieuw leven inblazen;
- Keurmerk vis voor promotie en verbeteren afzet;
- Aquacultuur, kijken naar andere vissoorten dan waar agrariërs gewoonlijk naar kijken, mogelijke samenwerking met Dmitrov (steur), is teelt platvis mogelijk;
- Intensiever benutten van machines en apparatuur die steeds kort nodig is, samenwerken met verplaatsbare apparatuur, bv. fileermachines.
- Urk maakt deel uit van de Innovatiekring. De Innovatiekring Flevoland is een samenwerkingsverband waarin een aantal organisaties hun krachten hebben gebundeld. Zij organiseert voor ondernemers concrete, inspirerende en prikkelende activiteiten met betrekking tot innoveren. Doel is de horizon van ondernemers te verbreden, waardoor deze groep de kansen en mogelijkheden voor verbetering van de bedrijfsresultaten beter kan zien en benutten.

4 Wat de provincie (aanvullend) staat te doen

Tot nu toe heeft de provincie geprobeerd om in Den Haag en Brussel te bewerkstelligen dat de regelgeving zo min mogelijk schade toebrengt aan de Urker economie. Hier al de provincie mee doorgaan. Ook zal de provincie inspanningen blijven verrichten om het nieuwe FIOV-regime zo gunstig mogelijk uit te laten pakken voor Urk. Er zal een invulling moeten komen van het Nationaal Strategisch Plan (LNV). Dit zal begin 2006 worden geschreven.

De sector vraagt meer inspanningen van de provincie en zoekt naar andere subsidiemogelijkheden. Kan de provincie de visserij helpen bij het verduurzamen van de vloot en vismethoden en het zoeken naar andere economisch renderende vissoorten? Het bovenstaande overzicht van subsidies laat zien dat er voor verduurzaming en innovatie op korte termijn vrijwel geen subsidiemogelijkheden zijn. Provinciale middelen zijn zeer beperkt of de visserij komt er niet voor in aanmerking. Alleen van de rijksoverheid zou wat te verwachten kunnen zijn, LNV wil geld vrijmaken voor het ontwikkelen van duurzame visserijsystemen en voor flankerend beleid. LNV heeft per brief de provincie uitgenodigd om ook zelf met initiatieven te komen, om de visserijsector te helpen. Kan de provincie middelen vrij maken voor flankerend beleid en voor verduurzaming en innovatie?

Het antwoord op die vraag moet luiden dat de financiële armslag en slagkracht van de provincie voor een problematiek als deze beperkt zijn. Het huidige EPD loopt ten einde. De resterende mogelijkheden zullen maximaal voor Urk benut worden. Maar de verwachtingen dienen in deze op voorhand getemperd te worden, doordat het meeste geld reeds vastgelegd is en de meeste EPD-regelingen zo goed als volledig vastgelegd c.q. uitgeput zijn. De aandacht is derhalve vooral te richten op de nieuwe ronde EU Structuurfondsgelden, zowel voor wat EFRO en ESF betreft als voor wat FIOV betreft.

Daarnaast is te refereren aan het op te stellen Actieplan Versterking Economie Noordelijk Flevoland. De Urker problematiek zal hierin zijn gerede plaats verkrijgen. Bedoeld Actieplan is evenwel nog niet gereed en kent nog geen financiële paragraaf. Geen overspannen verwachtingen mogen echter bestaan over de financiële reikwijdte van het op te stellen Actieplan.

Kortom: de financiële mogelijkheden van de provincie zijn beperkt. Oplossingen zullen van het Rijk en de Europese Commissie moeten komen. Aldus is LNV te berichten.

De kleinere (plat)visaanvoer heeft gevolgen voor de hele visserijketen. De verwerkende industrie zal andere grondstoffen moeten vinden, anders zal verdere krimp en sanering plaats vinden. De provincie Flevoland beoogt een economische groei overal in de provincie en zal ook aan dit probleem aandacht moeten besteden.

Een kostenverlaging in de keten is mogelijk door bundeling van veilingen/afslagen. Als deze combinaties zich vestigen in Urk, kan dat de positie van Urk versterken.

5 Conclusies

Het is belangrijk dat de gesaneerde vissers zo snel mogelijk weer werk vinden en de beoogde verbreding van de Urker economie sneller wordt doorgevoerd.

Veel subsidieregelingen zijn er op gericht om een toekomst te vinden buiten de visserij. De vissers die doorgaan zullen in moeten zetten op kostenbesparing, waar mogelijk opbrengstverhoging en verduurzaming. Voor het verduurzamen en economisch sterker maken van de sector zelf zijn de middelen zeer beperkt en tot 2007 nihil.

Daarnaast zal er aandacht moeten zijn voor de negatieve gevolgen van de vangstbeperkingen voor de hele visserijsector.